

De internationale invloed van de Verenigde Staten is tanende. De Arabische Lente luidde een nieuw hoofdstuk in van de neergang en het ontbreekt de wereldmacht aan een coherent antwoord, zo betoogt Midden-Oosten deskundige Gilbert Achcar in een interview met de Amerikaanse socialist David Finkel.

Gilbert Achcar: 'Na de ineenstorting van de Sovjet-Unie bleef de VS over als enige wereldmacht. Maar de regering Bush junior verspeelde al snel na 11 September het politieke kapitaal dat de VS na 1990 had opgebouwd. In de afgelopen periode zag de VS zijn macht verder afnemen, vooral in het Midden-Oosten. Haar invloed is slechts een schim vergeleken met het begin van de jaren negentig ten tijde van de eerste oorlog tegen Irak. De recente terugtocht uit dit land, zonder dat ook maar een van de hoofddoelen van Bush verwezenlijkt is, is een zware nederlaag.'

David Finkel: De stemming in de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties over lidmaatschap van Palestina lijkt dat te bevestigen. Meer dan een Palestijnse staat dichterbij te brengen, is het toch in de eerste plaats een klap voor de VS, is het niet?

'Het laat inderdaad zien dat de Amerikaanse invloed afneemt. Sinds de jaren zeventig, toen de internationale invloed van de VS ook in verval was, hebben we zo iets niet meer gezien. De VS en Israël staan geïsoleerd. Ze hebben alleen Canada, Tsjechië en een enkel nietsbetekenend eilandstaatje aan hun zijde. De manier waarop Europa zich in de kwestie opstelde was opmerkelijk, vooral als we de gebeurtenissen in het Midden-Oosten in aanmerking nemen. De VS blijkt geen coherente strategie te hebben, ze heeft geen alternatief dan te vertrouwen op de Moslim Broeders. De stemming was voor de Palestijnen vooral een morele overwinning na een lange reeks van nederlagen.'

Zal Europa gevolgen verbinden aan zijn afkeuring van de nieuwe Israëlische nederzettingen in Oost Jeruzalem?

'Dat valt nog te bezien, maar de afkeuring is duidelijker dan in het verleden. De nieuwe nederzettingen zijn een klap voor het streven naar een Palestijnse staat omdat ze de territoriale eenheid van zo'n toekomstige staat onmogelijk maken. Israël is echter vooral afhankelijk van de VS. Zolang Netanyahu de steun van Washington heeft, kan hij zijn gang gaan. De Europese invloed op Israël is beperkt. Europa zou druk uit kunnen oefenen door de handelsprivileges van Israël op te zeggen en werk te maken van boycotts en sancties, maar op het moment zijn dergelijke stappen nog niet in zicht. Bush senior heeft in het verleden nog de meeste druk op Israël uitgeoefend. Op het hoogtepunt van de Amerikaanse invloed in 1991, dreigde hij een lening van 10 miljard dollar op te schorten om Yitzak Shamir aan de onderhandelingstafel te krijgen. Sinds 2001 schuift de Israëlische politiek voortdurend op naar rechts. De regering van Bush junior kon daar volledig mee instemmen, maar ook Obama schikt zich. De VS is niet in staat zijn nauwste bondgenoot onder druk te zetten.'

Mijn indruk was dat er een deal gemaakt was; Israël zou niet zonder Amerikaanse instemming Iran aanvallen, en in ruil daarvoor kreeg het van de VS carte blanche om amok te maken in de Palestijnse gebieden. Wat denk jij?

'Ik denk niet dat er expliciet zo'n overeenkomst was, impliciet misschien wel. Israël dreigde eerder om zonder Amerika Iran aan te vallen en de herverkiezing van Obama was een klap voor Netanyahu; die had er op gerekend dat Romney het groene licht zou geven voor een aanval.'

Niet alleen de regering van Obama maar ook het Pentagon maakte zich zorgen. Zij willen geen risico's nemen enkel ten behoeve van Netanyahu. Hetzelfde geldt voor het Israëlische leger en de veiligheidsdiensten; er komen geluiden uit die hoek die een aanvalsplan sterk afkeuren. Iran heeft raketten die Israël kunnen raken, Hezbollah in Libanon ook. Een botsing met Iran is voor Israël veel riskanter dan een aanval op de Gazastrook. Netanyahu's aanval op Gaza was voor een groot deel gemotiveerd door de verkiezingen in januari, maar ze lijkt op een mislukking te zijn uitgelopen.'

Zoals je al voorspelde nam de opstand in Syrië een veel gewelddadigere vorm aan dan bijvoorbeeld die in Egypte. Hoe zie jij de Syrische crisis en de rol van buitenlandse mogendheden?

'De VS en Europa wilden chaos vermijden. Vanaf januari 2011 koerste Washington op een 'ordelijke transitie'. In Jemen heeft de VS met hulp van Golfstaten ook zo'n ordelijke overgang doorgevoerd. Het was een compromis dat de protestbeweging de overwinning ontnam en het land instabiel achterliet. De president droeg de macht over aan zijn rechterhand maar trekt achter de schermen nog steeds aan de touwtjes, terwijl zijn familie het leger controleert.

Als een massabeweging een systeemverandering onvermijdelijk maakt, probeert de VS die verandering in te dammen. De interventie in Libië was bedoeld om de ontwikkelingen daar te kunnen beïnvloeden, al accepteerden de rebellen geen inzet van grondtroepen. De VS bleef tot het einde onderhandelen met Seif al-Islam, de zoon van Kadaffi, tot ergernis van de rebellen.

In Syrië proberen de Amerikanen ook een transitie te bewerkstelligen zonder werkelijk steun te geven aan de opstand. Van een directe Amerikaanse of Nato-interventie is geen sprake. De weigering om wapens te leveren zet de rebellen op achterstand. Obama zelf sprak van een 'Jemenitische oplossing' voor Syrië. Het is een vergissing om te denken dat Washington druk bezig is om Assad weg te krijgen. Wat de VS en Groot Brittannië vooral bezighoudt, zijn de zogenaamde 'lessen van Irak'. Daar hebben zij het leger en de staat ontmanteld, wat ze later als een grote blunder zijn gaan beschouwen. Ze willen een herhaling voorkomen.

De westerse landen proberen in Syrië overeenstemming te bereiken met een deel van het regime. Net zoals in Libië heeft deze benadering weinig succes; het regime heeft zoveel dood en vernietiging gezaaid, dat mensen het niet meer willen accepteren.'

Hoe zie jij de afloop?

'Ik denk dat het einde van het Syrische regime onvermijdelijk is. De grote vraag is niet of, maar wanneer Assad zal vallen. Hoe langer het duurt, hoe hoger de tol aan mensenlevens. En hoe langer het duurt, hoe verder de politieke condities verslechteren, ook binnen de oppositie. Terwijl westerse steun uitblijft, steunt de Saoedische monarchie de opstand via fundamentalistische groeperingen. Het Syrische regime sprak vanaf het begin van een 'samenzwering van salafisten en al-Qaeda' en hoe langer het duurt, hoe meer dit scenario werkelijkheid wordt. Dit is een van de redenen waarom in het belang van Syrië het regime zo snel mogelijk moet vallen. Tenzij de rebellen aanzienlijke steun krijgen of het regime van binnenuit ineensloot, kan de strijd nog maanden en zelfs langer duren.'

Ten slotte, wat is jouw beoordeling van de nieuwe politieke crisis in Egypte?

'Het was geen verrassing dat de Moslim Broederschap na de val van Moebarak de machtigste organisatie in Egypte bleek, haar electorale overwinning was te voorspellen. Veel belangrijker is te zien hoe fragiel hun machtsbasis is. De verkiezingsoverwinning van Morsi was niet overweldigend en in de ogen van de protestbeweging geniet hij geen enkel aanzien. Toen hij aankondigde de macht in handen te zullen nemen, ontstonden massale, aanhoudende protesten. De Moslim Broederschap is een invloedrijke organisatie die veel mensen op de been kan brengen, maar nieuw zijn de grote aantallen mensen die 'nee' zeggen. Op de lange termijn zal het regime zwak blijken te zijn; het heeft geen oplossing voor de grote economische en sociale problemen die in eerste instantie tot de opstand tegen Moebarak hebben geleid.

De diepe wortels, zoals de grote werkloosheid, worden niet aangepakt. Morsi's programma is gewoon een voortzetting van het beleid van het vorige regime – hij heeft net een akkoord gesloten met het IMF met alle gebruikelijke voorwaarden, en dit zal tot nog meer onvrede leiden. De opstand van januari 2011 is nog lang niet voorbij; we staan aan het begin van een langdurig revolutionair proces. Het hoge tempo waarin de Moslim Broeders in Tunesië en Egypte hun geloofwaardigheid verliezen, geeft reden tot optimisme. Het pessimisme van sommige westerlingen, die vanaf het begin een fout beeld hadden van de opstand, is niet gegrond.'

Gilbert Achcar schreef meerdere boeken over politiek in het Midden-Oosten. Dit jaar verschijnt van hem *The People Want: A Radical Exploration of the Arab Uprising*. Dit interview verscheen eerder in *Against the Current*, www.solidarity-us.org. Nederlandse vertaling door redactie Grenzeloos.